

Статус для спадчыны

Хлеб як культурная каштоўнасць

На мінулым тыдні ў Міністэрстве культуры Беларусі адбылося чарговае пасяджэнне рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях захавання гісторыка-культурнай спадчыны.

Эксперты разгледзелі прапановы розных рэгіёнаў аб уключэнні ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў чатырох нематэрыяльных праяў творчасці чалавека: беларускія мастацкія практыкі саломяпляцення, традыцыі інсітнага (наіўнага) мастацтва Віцебшчыны, традыцыі выпякання грачанага хлеба (на тэрыторыі Маларыцкага раёна Брэсцкай вобласці) і тэхналогіі ды традыцыі выпякання хатняга хлеба на Міншчыне (захоўваецца ў вёсках Жораўка і Кузьмічы Любанскага раёна). На сайце ўстановы афіцыйна паведамляецца, што па ўсіх прапановах навукова-метадычная рада прыняла станоўчыя рашэнні.

Дарэчы, за 2019 год рэспубліканскі спіс папоўніўся 16 новымі аб'ектамі культурнай спадчыны, а ўсяго на дадзены момант у ім налічваецца амаль 5,5 тысячы аб'ектаў. У снежні ж, нагадаем, адзін з беларускіх абрадаў — «Юраўскі карагод» — быў уключаны ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА. Сёлета магчыма наданне адпаведнага высокага статусу традыцыі ляснога бортніцтва Беларусі і Польшчы — падрыхтоўка па гэтай намінацыі вядзецца сумесна з польскім бокам.

Захаваць і распаўсюдзіць Машына часу ў Белавежскай пушчы

Другую чаргу ўнікальнага археалагічнага музея пад адкрытым небам плануецца адкрыць сёлета на тэрыторыі Нацыянальнага парку «Белавежская пушча», блізу вёскі Каменюкі. Акурат на гэтай тэрыторыі, нагадавае **дырэктар Інстытута гісторыі Акадэміі навук Беларусі Вячаслаў ДАНИЛОВІЧ**, археолагі выявілі больш за 50 аб'ектаў каменнага, бронзавага і жалезнага веку, пацвердзіўшы, што на гэтай тэрыторыі ўжо некалькі тысяч гадоў таму жылі людзі.

Наогул ідэя стварэння ўнікальнага для нашай краіны археалагічнага музея ўзнікла яшчэ ў 2008-м, калі былі праведзены маштабныя археалагічныя даследаванні на тэрыторыі Белавежскай пушчы.

Першая частка скансена — «гарадзішча жалезнага веку», якое ўключае жылыя дамы, гаспадарчыя забудовы і сістэму ўмацаванняў паселішча, адкрылася для наведвальнікаў яшчэ летась. Цяпер на месцы археалагічнага помніка Каменюкі-3 узнаўляецца падворак II—V стагоддзя нашай эры, прычым гісторыкі хацелі б паказаць у межах музея разнастайнасць забудовы і гаспадарак розных рэгіёнаў Беларусі, з іх адметнымі асаблівасцямі. Наогул жа на плошчы амаль у 18 гектараў экспазіцыя прадставіць развіццё матэрыяльнай і духоўнай культуры заходніх рэгіёнаў Беларусі ад каменнага веку да Сярэднявечча.

— На наш погляд, праблема захавання гісторыка-культурнай спадчыны патрабуе таго, каб людзі, якія жывуць і ў Мінску, і ў іншых рэгіёнах нашай краіны, найперш ведалі, што знаходзіцца на іх тэрыторыі, таму мы надаём шмат увагі папулярызацыі гэтай спадчыны на рэгіянальным узроўні, — дадае Вячаслаў Даниловіч. — Штогод Інстытут гісторыі ладзіць больш 20 навуковых форумаў — канферэнцый, семінары, круглыя сталы, — значная частка якіх праходзіць менавіта ў рэгіёнах з удзелам навучэнцаў і школьнікаў, мясцовых краязнаўцаў, пры плённым узаемадзеянні з мясцовымі ўладамі. Асабліва гэтая праца актывізавалася ў сувязі з Годам малой радзімы. Па выніках гэтых канферэнцый разам з выдавецтвам «Беларуская навука» заснавана серыя «Беларусь праз прызму рэгіянальных гісторый», у якой ужо выйшла больш за 10 выданняў, што карыстаюцца вялікім попытам у адпаведных рэгіёнах.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

«ТУТ ЦЯГНЕ ЖЫЦЬ І КАХАЦІ...»

...тут добра так, як нідзе, у старасвецкай хаце, у дзедзінскім родным гняздзе» — пісаў класік беларускай літаратуры Уладзімір Караткевіч пра дом у Рагачове, дзе ён працаваў над сваімі лепшымі творами. «Гняздо» стаіць і сёння, у ім жыве дух пісьменніка. І, каб захаваць памяць, улады і жыхары горада мараць арганізаваць музей. А калі атрымаецца, то цэлую арт-пляцоўку.

Тэма яе стварэння актуальная ўжо некалькі дзясяткаў гадоў. І толькі летась сваякі пісьменніка нарэшце пайшлі на кантакт. — У доме жывуць стрыечны брат з жонкай і сынам. Будынак прыходзіць у заняпад. Ні сродкаў, ні сіл на аднаўленне і ўтрыманне ў іх ужо няма, — патлумачыў **намеснік старшыні Рагачоўскага райвыканкама Павел БЯРЭЗІНСКІ**. — Цяпер яны згодны на іншае жыллё. Аднак, каб перавесці дом у камунальную ўласнасць, трэба належна аформіць неабходныя дакументы на дом, чым і займаемся цяпер, а пасля правесці рыначную ацэнку. Кошт дома і будзе падставой для выдзялення сродкаў. Пытанне стаіць на асабістым кантролі старшыні Гомельскага аблвыканкама Генадзя Салаўя, і ўжо праз некалькі месяцаў трэба будзе агучыць справаздачу.

Дом, у якім плануецца стварыць музей.

...Спачатку рагачоўскі дом належаў дзеду Уладзіміра Сямёнавіча, а потым перайшоў да дзядзькі пісьменніка, якога класік называў другім бацькам. Менавіта туды з вялікім задавальненнем прыязджаў Караткевіч, там яму і салодка працавалася, як нідзе. Яго ў любы час чакаў уласны пакой з двума вокнамі на вуліцу і двума ў сад. — Набытыя ім самім стол, стул і кушэтка, а таксама некаторыя асабістыя рэчы захаваліся дагэтуль. Яны і складуць аснову першай экспазіцыі, — распавяла **начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па спра-**

вах моладзі райвыканкама Наталля ПРУС. — У іншым пакоі плануем арганізаваць адмысловую залу літаратараў. З Рагачовым жа звязаны лёсы шматлікіх пісьменнікаў. Гэта і Андрэй Макаёнак, і Міхась Лынькоў, і Алена Васілевіч, і яўрэйскі пісьменнік Самуіл Галкін і наш ганаровы грамадзянін, сучаснік Васіль Ткачоў. Таму там мы будзем ладзіць прысвечаныя ім выставы, канферэнцыі, сустрэчы з іншымі вядомымі людзьмі... Хочацца задзейнічаць і прысядзібны ўчастак. Магчыма, пабудуем амфітэатр. Тады гэтак месца стане сапраўднай арт-пляцоўкай. Плануецца, што дом музей будзе адным з адметных пунктаў турыстычнага маршруту. У яго ўжо ўвайшлі і Замкавая гара, дзе зліваецца

Днепр і Друць, і крыж Томашу Грыневічу, і вёска Азярышча, дзе, згодна з раманам «Каласы пад сярпом тваім», «ігруша цвіла апошні год»... Лёс класіка і яго творчасць цесна перапляліся з самім Рагачовым. І мясцовыя жыхары, адчуваючы ўсю любоў пісьменніка да родных мясцін, ганарацца ім і вельмі яго шануюць. Так, імя Караткевіча носяць адна з вуліц і цэнтральная раённая бібліятэка, на доме ў цэнтры горада размешчаны стрыт-арт з яго партрэтамі, а ў мясцовым музеі захоўваюцца кнігі з аўтаграфам аўтара. А таксама ўстаноўлена шмат памятных знакаў. Да іх далучыцца помнік герою твора «Ладдзя Распачы» Гервасію Выліваху, які не пабаяўся згуляць у шахматы з самой смерцю і перамог. Ужо гатовы эскіз, які выйграў у конкурсе. На ім — сам герой, а побач — вясло і сама шахматная ладдзя. Сёлета ў лістападзе адзначаецца 90-годдзе са дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча. Гараджан і гасцей чакаюць шматлікія выставы, мерапрыемствы, літаратурныя конкурсы. Улады Рагачова спадзяюцца ачысціць усё задуманае. І тады можна будзе сабе толькі ўявіць размах свята.

Юлія АДАМОВІЧ.

На скрыжаваннях гісторыі

Дзе зямля нараджае камяні

Унікальны аб'ект Капыльшчыны папоўніўся значнай знаходкай

У Капыльскім раёне знайшлі сапраўдны скарб. Гэта не схаванае калісцё кімсьці золата, срэбра або іншых багаццяў, а нешта больш каштоўнае — **надмагільная пліта Антонія — дзеда Эдварда Вайніловіча. На нечаканую знаходку наткнулася сям'я Лявар падчас дачных работ. Пліта лягала ў зямлі на глыбіні 70 сантыметраў. Грамадзяне здагадаліся аб незвычайнасці прадмета, калі працывалі надпіс на лацінцы «Antoni Syn Adama. Marszalek powiatu Sluckiegour 1773 R». Сям'я перадала пліту ў раённы краязнаўчы музей.**

Даведка «Звезды»

Эдвард Вайніловіч — вядомы грамадскі і палітычны дзеяч канца XIX пачатку XX стагоддзяў, буйны землеўладальнік, вядомы мецэнат, рэфарматар, які тройчы выбіраўся дэпутатам расійскай Дзяржаўнай думы. У вёсцы Савічы Капыльскага раёна знаходзілася галоўная рэзідэнцыя Вайніловіча — сядзіба XVII стагоддзя, ад якой захавалася толькі вінакурня. З сям'ёй Вайніловічаў звязаны і іншыя населеныя пункты Капыльшчыны. У прыватнасці, у другой палове XIX стагоддзя была куплена сядзіба «Лапухі», цяпер вёска Дунаева. Затым гэтыя ўладанні Эдвард Вайніловіч прадаў, выручаныя сродкі ўклаў у будаўніцтва храма ў памяць сваіх заўчасна памерлых дзяцей.

Пліту вырашылі ўстанавіць на магільным склепе Вайніловічаў у вёсцы Савічы. Дырэктар музея Валянціна Шуракова звярнулася па дапамогу да кіраўніцтва сялянскай фермерскай гаспадаркі «Руднае». Тут пайшлі насустрач просьбе. На полі быў знойдзены вялікі валун ружовага колеру. Паўстала пытанне, як даставіць яго да месца прызначэння. І тады галоўны аграном Віталь Купрыянчык дамовіўся з адной з арганізацый накіраваць транспарту. Пліту на кургане ўсталявалі спецыялісты ТАА «ВоМагран». А добраўпарадкавалі навакольную тэрыторыю талакой — аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Капыльскага райвыканкама, прадстаўнікі Цімкавіцкага сельвыканкама.

Вядома ж, пліта была не ў самым лепшым выглядзе, і перш чым яе ўладкаваць, давялося прывесці ў належны стан, ачысціць ад зямлі, іржы. Цяпер сямейны некропаль, які быў у савецкія часы зруйнаваны і разрабаваны, папоўніўся яшчэ адным знакам павагі да гісторыі знакамітага роду. У родавым кургане адзначаны бацька, дзед, бліжэйшыя сваякі Эдварда Вайніловіча, а яго прах знаходзіцца ў Чырвоным касцёле ў Мінску. Дарэчы, у сцяну гэтай святыні ўмураваная і надмагільная пліта сыну Эдварда Вайніловіча Сымону, які пайшоў з жыцця ў дванаццацігадовым узросце. Яна была знойдзена таксама выпадкова.

...Адраджаць некропаль пачалі ў 2014 годзе дзякуючы актывістам, неабыхавым да сваёй гісторыі жыхарам раёна. Да справы падключыліся і мясцовыя ўлады. Вялікі ўклад у захаванне памяці аб знакамітым родзе зрабіў настацель Касцёла святых Сымона і Алены Уладзіслава Завальнюк. Працяглы час клопацца аб пахаваннях Валянціна Ляшко са сваім мужам Эдуардам. Гісторыю роду даўно даследуюць педагогі Валянціна Ясючэня і Вольга Каляда. У 2016 годзе курган асвяціў Мітрапаліт Тадэвуш Кандрусевіч. І сёння тут узвышаецца Галгофа з каменя з двума крыжамі — каталіцкім і праваслаўным — па веры і справах Вайніловічаў. Гэты некропаль можна параўнаць са склепам Радзівілаў у Нясвіжы. Адзінае адрозненне — ён знаходзіцца пад адкрытым небам. У сваіх мемуарах, дарэчы, Вайніловіч падкрэсліваў, што іх сям'я ні з Усходу, ні з Захаду — яны «косць ад косці, кроў ад крыві свайго народа», які хаваў сваіх продкаў у гэтых курганах, дзе зямля нараджае камяні.

Ужо амаль дзесяць гадоў у раёне дзейнічае экскурсійны маршрут «Па сядзібах Эдварда Вайніловіча», які распрацаваны грамадскім аб'яднаннем «Адукацыя без межаў» і раённым краязнаўчым музеём. З устаноўкай надмагільнай пліты Антонія колькасць ахвотных пакланіцца магілам гістарычных асоб, якія зрабілі значны ўнёсак у развіццё Беларусі, значна павялічыцца.

Таццяна ЛАЗОЎСКАЯ.